

František Brož
Ilustroval Aleš Čuma

Připrav se
na státní
přijímací
zkoušky!

Slovníček pojmu

z českého jazyka
a literatury
pro 2. stupeň ZŠ

definice · způsob užití · testové úlohy

FRAGMENT

Slovníček pojmů z českého jazyka a literatury pro 2. stupeň ZŠ

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Mgr. František Brož
Slovníček pojmů z českého jazyka a literatury pro 2. stupeň ZŠ
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Slovníček pojmu

z českého jazyka
a literatury
pro 2. stupeň ZŠ

František Brož
Ilustroval Aleš Čuma

FRAGMENT

Milí mladí přátelé,

otevřeli jste tuto knihu, takže nejspíš hledáte něco, co jste se sice už učili, ale teď si na to nemůžete vzpomenout, nebo jste to prostě zapomněli. Možná také uvažujete o tom, že byste šli studovat na střední školu. Slovníček pojmů vám může být užitečným pomocníkem jak při přípravě do školy, tak při přípravě na jednotné přijímací zkoušky. Můžete si tu zopakovat nebo oživit základní poznatky z hodin českého jazyka a literatury, které jste v rámci školní docházky absolvovali. Můžete si vyzkoušet, jestli znalosti a dovednosti, které máte, dokážete uplatnit při řešení testových úloh. Slovníček vám pomůže zorientovat se v požadavcích na vědomosti a dovednosti, které mohou být ověřovány v rámci jednotné přijímací zkoušky. A také vám tak trochu nastaví zrcadlo, které odhalí, co vlastně umíte.

Obsah

Anekdota	8	Doplněk	32
Antonymum	9	Dotazník	33
Argot	10	Drama	34
Báje	11	Dvojhláška	35
Bajka	12	Epigram	36
Balada	13	Epika	37
Báseň	14	Epos	38
Blahopřání	15	Fantasy	39
Citoslovce	16	Hádanka	40
Čas	17	Hláška	41
Čas budoucí	18	Hromadné jméno	42
Čas minulý	19	Humoristická literatura	43
Čas přítomný	20	Interpunkce	44
Čeština hovorová	21	Inzerát	45
Čeština nespisovná	22	Komedie	46
Čeština obecná	23	Komiks	47
Čeština spisovná	24	Kompozice literární	48
Číslo	25	Koncovka	49
Číslo jednotné	26	Kontrast	50
Číslo množné	27	Kořen slova	51
Číslovka	28	Legenda	52
Číslovka – druhy	29	Lyrika	53
Dobrodružná literatura	30	Metafora	54
Dopis	31	Mluvnice	55

Nářečí	56	Přirovnání	93
Nonsensová literatura	57	Príslovce	94
Osoba	58	Príslovečná spřežka	95
Pád	59	Príslovečné určení	96
Personifikace	60	Príslovečné určení času	97
Podmět	61	Príslovečné určení míry	98
Podmět holý	62	Príslovečné určení místa	99
Podmět několikanásobný	63	Príslovečné určení	
Podmět nevyjádřený	64	podmínky	100
Podmět rozvitý	65	Príslovečné určení příčiny	101
Podmět všeobecný	66	Príslovečné určení přípustky	102
Podstatné jméno	67	Príslovečné určení účelu	103
Poezie	68	Príslovečné určení způsobu	104
Pohádka	69	Příslolí	105
Poměr důsledkový	70	Přísuděk	106
Poměr odporovací	71	Přísuděk holý	107
Poměr příčinný	72	Přísuděk jmenný	108
Poměr slučovací	73	Přísuděk jmenný se sponou	109
Poměr stupňovací	74	Přísuděk rozvitý	110
Poměr vylučovací	75	Přísuděk slovesný	111
Pomnožné jméno	76	Přívlastek	112
Pořekadlo	77	Přívlastek neshodný	113
Postava	78	Přívlastek postupně	
Pověst	79	rozvíjející	114
Povídka	80	Přívlastek shodný	115
Pranostika	81	Přívlastek těsný	116
Pravopis	82	Přívlastek volný	117
Pravopis lexikální	83	Rčení	118
Pravopis morfologický	84	Reklama	119
Pravopis syntaktický	85	Rod jmenný	120
Próza	86	Rod mužský	121
Předložka	87	Rod střední	122
Předmět	88	Rod ženský	123
Předpona	89	Román	124
Přídavné jméno	90	Romance	125
Přídavné jméno – druhy	91	Rozpočítadlo	126
Přípona	92	Rým	127

Řeč nepřímá	128	Verš	164
Řeč přímá	129	Verš volný	165
Říkadlo	130	Věta dvojčlenná	166
Samohláska	131	Věta hlavní	167
Sci-fi	132	Věta jednočlenná	168
Slabika	133	Věta jednoduchá	169
Slang	134	Věta oznamovací	170
Sloveso	135	Věta přací	171
Slovní druh neohebný	136	Věta rozkazovací	172
Slovní druh ohebný	137	Věta tázací	173
Slovo	138	Věta uvozovací	174
Slovo citově zabarvené	139	Věta vedlejší	175
Slovo jednoznačné	140	Věta vedlejší – druhy	176
Slovo mnohознаčné	141	Věta zvolací	177
Slovo nadřazené	142	Větný člen	178
Slovo podřazené	143	Větný člen několikanásobný	179
Slovo příbuzné	144	Větný člen rozvíjející	180
Slovo souřadné	145	Větný člen základní	181
slovo zdrobnělé	146	Větný ekvivalent	182
složené tvary sloves	147	Vid	183
Souhláska	148	Vid dokonavý	184
Souvětí	149	Vid nedokonavý	185
Souvětí podřadné	150	Vyjmenovaná slova	186
souvětí souřadné	151	Vzory podstatných jmen	187
spojka	152	Vzory přídavných jmen	188
spojka podřadící	153	Zájmeno	189
Spojka souřadící	154	Zájmeno – druhy	190
Stupňování přídavných		Základní skladební dvojice	191
jmen	155	Zpráva	192
Stupňování příslovcí	156	Způsob	193
Synonymum	157	Způsob oznamovací	194
Téma	158	Způsob podmiňovací	195
Tragédie	159	Způsob rozkazovací	196
Tvoření slov – odvozování	160		
Tvoření slov – skládání	161		
Tvoření slov – zkracování	162		
Ústní lidová slovesnost	163		
		Řešení úloh	197
		Zdroje výchozích textů	205

anekdota

Co to je?

útvár ústní lidové slovesnosti;
krátký příběh s účelem pobavit čtenáře/posluchače;
humorná příhoda zesměšňující osoby, skupinu osob, národy, povolání, situaci apod.;
založena na dvojznačnosti, rozporu;
výrazná pointa;
typ anekdoty: vtip

Co dovedu?

- rozliším anekdotu od jiných literárních žánrů
- najdu v textu charakteristické rysy anekdoty
- porozumím textu anekdoty

Jak může vypadat testová úloha?

1. Která z následujících možností je anekdotou?

- a) Veverka sedí na stromě a louská oříšky.
Rozlouskne první – stříbrné šaty.
Rozlouskne druhý – zlaté šaty.
Rozlouskne třetí – diamantové šaty.
Veverka se rozpláče, schoulí se na větvičku a vzlyká: „Já se asi kvůli tý pohádce nikdy nenažeru.“
- b) Drnditonda zalistoval ve své učebnici matematiky a přečetl: „Sedlák má zahradu s osmi jabloněmi. Z prvních tří jabloní sklídí po dvaceti jablkách, z ostatních po dvanácti. Na jablečný závin potřebuje šest jablek. Kolik závinů může upéct ze sklizených jablek?“
Tonda zaúpěl. Zdálo se mu to stále složitější a složitější, ale Kuře nad tím mávlo křídlem.
„Kurfucius praví: Moudrý sedlák nikoliv závin dělá, nýbrž kompot. Lahodněji ten chutná.“
Drnditonda si opět toto velké moudro zapsal.
- c) „To bych rád věděl, vy mořské prase, co si asi teď myslíte.“
„Poslušně hlásím, že já vůbec nemyslím.“
„Himldonrvetr,“ hulákal jeden z členů komise, břínkaje šavlí, „tak von vůbec nemyslí.“

antonymum

Co to je?

opozitum;

slovo protikladného významu;

vznik různými způsoby v závislosti na situaci (*vítězství – porážka, přijít – odejít, čekat – nečekat*);

většina slov antonymum nemá (*míč, kniha, nábytek*)

Co dovedu?

– přiřadím k daným slovům slovo opačného významu

– přiřadím k pojmenováním antonyma v různých kontextech

Jak může vypadat testová úloha?

1. Napište slovo opačného významu k přídavnému jménu zdravý:

Výchozí text k úloze 2

Výprava složená převážně z britských a dánských vědců se po skončení bouře vydala jižním směrem.

2. Které z následujících slov lze nahradit antonymem tak, aby se smysl výchozího textu změnil v opak?

- a) jižním
- b) vědců
- c) směrem
- d) dánských

3. Mezi kterou z následujících dvojic je významový vztah nejbližší vztahu mezi slovy PODJEZD a NADJEZD?

- a) podíl – nadílka
- b) podojit – nadojit
- c) podávat – nadávat
- d) podchod – nadchod

argot

Co to je?

útvár nespisovné češtiny;
mluva lidí na okraji společnosti,
vlastně specifický slang;
obtížná srozumitelnost mimo okruh
uživatelů;
kriminální a vězeňské prostředí
(amina, švestky, vybílit, zpívat);
pronikání do běžného jazyka
(pasák, želízka, čokl)

Co dovedu?

- odvodím smysl výrazu z argotu v kontextu
- rozliším slovo z argotu a jiných útvarů češtiny
- odhadnu příslušnost slova k argotu

Jak může vypadat testová úloha?

1. Rozhodněte o každé z následujících možností, zda se v ní vyskytuje výraz z argotu (ANO), či nikoli (NE):

- 1.1 Káču vybílit, což vo to, ale špenátí ho brzo lapli.
- 1.2 Polož toho lahváče a padej namíchat nákou maltu.
- 1.3 Ten má mergele vždycky, ale je to děsnej chrapoun.
- 1.4 Byl to takovej malej hajzlík, ale prsty měl hodně dlouhý.

ANO NE

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

Výchozí text k úloze 2

Když jsem ho poprvé potkal v parku, zděsil sem se. Dlouhý rozevlátý háro, strniště zakrývalo zbytek ksichtu, špinavý hadry. Pěknej santusák. No, kdybyste ho potkali v lese, položíte šrajtofli na pařez a zdrháte.

2. Který z následujících výrazů nejlépe vystihuje význam slova santusák ve výchozím textu?

- a) tramp
- b) opilec
- c) vagabund
- d) bezdomovec

báje

Co to je?

- mýtus;
- zpravidla anonymní literární útvar;
- symbolické vyprávění o světě a jeho fungování (vznik, přírodní úkazy, bohové);
- vystupují v ní bohové, bájní hrdinové...;
- souhrn národních bájí – bájesloví (mytologie)

Co dovedu?

- najdu v textu charakteristické znaky báje
- odliším báji od jiných literárních útvarů
- porozumím textu báje

Jak může vypadat testová úloha?

1. Která z následujících možností je ukázkou báje?

- „Kacíři jsou to!“ Nakrátko zastřižené vlasy se Johance leskly ve světle, které se do místnosti prodíralo úzkým okénkem. „Přijali zločineckou pověru, rozvracejí chrámy, pálí obrazy vytvořené pro svaté vzpomínky...“ dívce se v pláči zlomil hlas. „Nezapomeň, že máš své poslání. Jsi Panna orleánská a díky tobě na francouzský trůn dosedl Karel VII., a ne jakýsi anglický přivandrovalec.“
- Smutně chodil po zemi Prométheus, potomek božského rodu Titánů, a marně hledal živé bytosti, které by chodily vzpřímeně jako on a které by se mu podobaly tváří. Viděl však hlínu, dávající život trávě, rostlinám a stromům, a spatřil husté deště snášející se na zem. Dešťová voda udržovala v přírodě život, a tam, kde nepršelo, umíraly stromy i keře a narůstala poušť.
- Tvůj dům je chudě zařízený a těch pár zrněk a kůrka chleba k obědu, to nejsou právě vybrané lahůdky. Já žiji v domě u bohatých lidí. Tam se všechno jen leskne, běhám po perských kobercích a o pochoutkách, které si denně dopřávám, se tobě může jen zdát. Abys neřekla, že jsem nevděčná, zvu tě na oplátku na návštěvu k sobě. A když se ti v mém domě zalíbí, můžeš u mě zůstat napořád.

bajka

Co to je?

krátký literární útvar psaný prózou nebo veršem;
v závěru zpravidla stručné a výstižné ponaučení;
založena na personifikaci – zvířata (věci, rostliny) jednají jako lidé;
kritika mezilidských vztahů, lidských vlastností;
první bajky připisovány Ezopovi (asi 6. st. př. n. l.)

Co dovedu?

- rozeznám v textu charakteristické rysy bajky
- rozliším bajku od jiných literárních žánrů
- porozumím smyslu bajky

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úlohám 1–2

Vlk měl velký hlad, toulal se lesem a přemýšlel, jak sehnat něco dobrého k jídlu. Náhle uviděl na vysokém skalisku kozu. Klidně okusovala trávu a větvičky a nevěděla, že ji vlk pozoruje.

„Tebe bych si dal k obědu a možná by mi zbylo i na večeři,“ pomyslel si vlk. Ale protože nedokázal lézt po skalách, pomalu se loučil s myšlenkou na dobrý oběd. „Kdybych tak mohl kozu přilákat k sobě dolů,“ řekl si v duchu. A dostal nápad: „Dobrý den, kozičko,“ pozdravil zdvořile, „to máme dnes krásný den. Závidím ti, jak jsi obratná, když dokážeš vyšplhat po kamení do takové výšky. Ale proč na skalisku okusuješ ubohou travičku? Tady pod skálou je tráva vysoká, šťavnatá a jemná jako hedvábí. Seběhni dolů, uvidíš, jak si pochutnáš!“ Kozu nebyla hloupá. Hned uhodla, o co vlkovi jde: „Vlku, divím se, že se najednou staráš o mé dobro a zajímá tě, zda je tráva, kterou jím, zelená nebo suchá. Nesháníš spíš pochoutku pro sebe? Kdybych seběhla dolů, co se se mnou stane?“ Pak si už vlka nevšímala a dál se pásala na skalisku. Vlk musel odejít s nepořízenou.

1. Která z následujících možností nejlépe vystihuje výchozí text, a je tedy nejspíše i jeho názvem?

- a) Vlk a koza
- b) Hloupá koza
- c) Vlkova večeře
- d) Kozu na skalisku

2. Vyjádřete ponaučení, které vyplývá z výchozího textu:

balada

Co to je?

lyrickoepická báseň;
pochmurný děj s rychlým spádem;
zhuštěný děj s mezerami a náznaky;
často nadpřirozené bytosti;
obvykle tragický závěr

Co dovedu?

- rozeznám v textu charakteristické rysy balady
- rozliším baladu od jiných literárních žánrů
- porozumím textu balady

Jak může vypadat testová úloha?

1. Která z následujících ukázek je nejspíše závěrečnou slokou balady?

- Pojď si proň, ty polednice,
pojď, vem si ho, zlostníka!“ –
A hle, tu kdos u světnice
dvěře zlehka odmyká.
- Malá, hnědá, tváří divé
pod plachetkou osoba;
o berličce, hnáty křivé,
hlas – vichřice podoba!
- Ve mdlobách tu matka leží,
k nádrám dítě přimknuté;
matku vzkřísil ještě stěží,
avšak dítě – zalknuté.
- Poledne v tom okamžení,
táta přijde z roboty:
a mně hasne u vaření
pro tebe, ty zlobo, ty!

báseň

Co to je?

- veršovaný literární text;
- lyrický – lyrickoepický – epický text;
- obvykle členění do strof (slok);
- jedinečný text vybudovaný ze specifických významových a zvukových jazykových prostředků

Co dovedu?

- rozliším báseň od jiných literárních textů
- určím počet strof (slok) v básni
- poznám v básni rým a verš
- doplním podle smyslu a principu výstavby textu vynechané místo v básni
- porozumím smyslu specifických jazykových prostředků v básni
- rozliším lyrickou, lyrickoepickou a epickou báseň

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úlohám 1–2

Tak vás tu máme bratři
z krve Kainovy
Poslové noci která
do zad bodá dýku
tak vás tu máme bratři
vnuci Stalinovi
Však ne tak jako včera
Dnes už bez šeríků

1. Určete počet veršů ve výchozím textu:

2. Ke které z následujících možností odkazuje druhý verš výchozího textu?

- antická báje o Tróji
- biblická bratrovražda
- moc středověkého Ruska
- myšlenka slovanské vzájemnosti

blahopřání

Co to je?

- gratulace;
- projev při příležitosti významného dne (výročí, narozeniny, svatba...);
- různá podoba: mluvený projev, telefonát, pohlednice, telegram, textová zpráva...;
- zpravidla vyjadřuje přání všeho nejlepšího

Co dovedu?

- rozeznám blahopřání od jiných slohových útvarů
- dovedu napsat blahopřání
- najdu v textu blahopřání jeho charakteristické rysy
- rozliším, k jaké příležitosti je určeno dané blahopřání

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úloze 1

Text na pohlednici:

Ahoj Dominiku, přejeme ti všechno nejlepší k tvým čtrnáctým narozeninám!

1. Určete, jaký nutný údaj chybí ve výchozím textu:

Výchozí text k úloze 2

Text dopisu:

Vážená paní Satrapová,

dovolte, abychom Vám při příležitosti Vašeho životního jubilea popřáli do dalších let mnoho zdraví, štěstí a spokojenosti.

Pavel Troufal, místostarosta obce

2. Uvedte, k čemu přeje místostarosta paní Satrapové:

citoslovce

Co to je?

- neohebný slovní druh;
- vyjadřuje emocionální reakci na nějaký podnět (*nazdar, hurá*);
- napodobuje zvuk (*prásk, vrkú*);
- navazuje kontakt (*haló*)

Co dovedu?

- poznám citoslovce
- rozliším citoslovce od jiných slovních druhů

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úloze 1

Hele, nech si to svoje kuku, kuku! Akorát mi plašíš bažanty!

1. Vypište z výchozího textu citoslovce:

2. Které z následujících slov je citoslovce?

- a) skrz
- b) nuže
- c) mimo
- d) nechť

3. Ve které z následujících možností není citoslovce?

- a) Ozvalo se mohutné prásk a můstek se zřítil.
- b) Hej, nechtěli byste na nás laskavě počkat?!
- c) Buď tady v jednu budeš, nebo si mě nepřej!
- d) Panečku, to není jen tak, pořídit si nové auto.

Co to je?

gramatická kategorie sloves;
označuje, kdy se děje to, co je vyjadřováno slovesem;
čas minulý (*spal jsem*) – přítomný (*sedím*) – budoucí (*bude čekat*)

Co dovedu?

- rozeznám v textu čas minulý, přítomný a budoucí
- utvořím tvary sloves v příslušném čase
- určím čas u sloves

Jak může vypadat testová úloha?

1. Rozhodněte o každé z následujících vět, zda vyjadřuje dění v budoucnosti (ANO), či nikoli (NE):

- 1.1 Náčelník tlupy se rozhoduje pro návrat do blízkého údolí.
- 1.2 S tímto nevelkým zavazadlem dojedeš na nejbližší poštu.
- 1.3 Některé surovinové zdroje se v oblasti vyčerpají do dvou let.
- 1.4 Stanice technické kontroly z toho pořizuje obrazový záznam.

ANO NE

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

Výchozí text k úloze 2

Na sklonku minulého roku se konečně domluvili zástupci našich dopravců se svými rakouskými kolegy, což usnadní českým občanům cestování k našim jižním sousedům, ať už pojedou do školy, práce, nebo jen na krátkodobý výlet. Půjde tak poměrně levně vyrazit do příhraničních oblastí a na vybraných tratích i do vzdálenějších měst. Naopak Rakušanům se zlevní cesty do jižních Čech a na jižní Moravu. Obě strany předpokládají, že pohyb v této části česko-rakouské hranice bude intenzivnější, než jaký panoval v minulosti.

2. Vypište z výchozího textu slovesa v minulém čase:

čas budoucí

Co to je?

- gramatická kategorie sloves;
- označuje, že to, co je vyjadřováno slovesem, se teprve bude dít;
- jednoduchá forma: tvoří se od dokonavých sloves, vyjadřuje ukončení děje po promluvě (*napišu, uvařím*);
- složená forma: tvoří se od nedokonavých sloves, vyjadřuje děj následující po promluvě (*budu psát, budu vařit*)

Co dovedu?

- rozeznám budoucí čas od ostatních časů
- utvořím budoucí čas sloves
- rozliším jednoduchou a složenou formu budoucího času
- rozeznám v textu sloveso/slovesa v budoucím čase

Jak může vypadat testová úloha?

1. Ve které z následujících možností vyjadřuje sloveso budoucnost?

- Letecký speciál zajišťuje spojení obou velkoměst dvakrát týdně.
- Při nejlepší vůli se mi nedaří přijít na princip fungování přístroje.
- S výraznějším oteplením bych na začátku února raději nepočítal.
- Do příštího utkání musíme natrénovat přechod z obrany do útoku.

2. Rozhodněte o každé z následujících vět, zda obsahuje jednoduchou (J), či složenou (S) formu budoucího času:

- 2.1 Pestrá květena místních luk a lesíků do dvaceti let asi zmizí.
- 2.2 K vaší nesmyslné otázce se raději vůbec nebudu vyjadřovat.
- 2.3 Letošní motocyklové závody v Sedlčanech proběhnou v září.
- 2.4 V nějakém infocentru se budeme muset zeptat na další cestu.

J	S
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

3. Utvořte budoucí čas sloves zlomil, studuje, podvedl, podváděl:

čas minulý

Co to je?

gramatická kategorie sloves;
označuje, že to, co je vyjadřováno slovesem, se dělo před promluvou (*snídala v posteli, kopíroval dokumenty*)

Co dovedu?

- rozeznám minulý čas od ostatních časů
- utvořím minulý čas sloves
- najdu v textu sloveso/slovesa v minulém čase

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úloze 1

Expozice v místním muzeu připomíná dobu, kdy lidé netušili, že jednou se budou moci spojit s člověkem třeba na druhé straně zeměkoule. Lidé si tehdy ještě nepředstavovali, že je možné mluvit s člověkem, kterého nevidí a který ani není v doslechu.

1. Vypište z výchozího textu všechna slovesa v minulém čase:

2. Rozhodněte o každé z následujících vět, zda vyjadřuje dění v minulosti (ANO), či nikoli (NE):

2.1 Zvířata si po dlouhé zimě konečně mohou oddechnout.	☐	☐
2.2 Vaší stížností se už zabývalo nejužší vedení společnosti.	☐	☐
2.3 Turistická sezóna letos v horách končí dříve než obvykle.	☐	☐
2.4 Tak jako už několikrát dokázali i teď výsledek utkání obrátit.	☐	☐

ANO NE

čas přítomný

Co to je?

- gramatická kategorie sloves;
- označuje, že to, co je vyjadřováno slovesem, se děje v současnosti (*obědvám*);
- může vyjadřovat budoucnost (*Ve středu jdu na operaci.*);
- vyjadřuje rovněž trvalé děje (*pět a pět je deset, vlk je šelma*)

Co dovedu?

- rozeznám přítomný čas od ostatních časů
- utvořím přítomný čas sloves
- rozliším, zda přítomný čas vyjadřuje současnost nebo budoucnost
- rozeznám v textu sloveso/slovesa v přítomném čase

Jak může vypadat testová úloha?

1. Rozhodněte o každé z následujících vět, zda vyjadřuje přítomnost (P), či budoucnost (B)?

	P	B
1.1 O dovolené si konečně přečtu ten nový historický román.	☐	☐
1.2 Každý rok jedeme alespoň jednou na výlet do blízkých hor.	☐	☐
1.3 Slavnosti květin se každoročně neobejdou bez dražby tulipánů.	☐	☐
1.4 Před nástupem na příští jízdu budu muset zkontrolovat těsnění.	☐	☐

2. Utvořte přítomný čas sloves leštila, zakopávala, protestoval:

Výchozí text k úloze 3

V druhé polovině srpna pravidelně vyrazíme do lesů, abychom zjistili, jestli už začaly růst naše oblíbené druhy hub. Rádi bychom se dočkali stejné houbařské nadílky jako loni, kdy nám košíky mnohdy nestačily. I letos se moc těším.

3. Vypište z výchozího textu všechna slovesa v přítomném čase:

čeština hovorová

Co to je?

- mluvená forma spisovné češtiny;
- užití v polooficiální a neoficiální komunikaci;
- uplatnění hovorových jazykových prostředků (*panelák, míň, můžou...*);
- jednodušší syntaktická výstavba

Co dovedu?

- rozliším spisovné a nespisovné tvary slov
- najdu v textu hovorové jazykové prostředky
- nahradím slovo hovorové slovem plně spisovným

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úloze 1

Nejsem teda úplně dnešní, ale to, co se mi stalo včera, mě dostalo. Zrovna jsem četla s Markem, když zazvonil telefon. Volal šéf, že ten projekt nám schválili. To budou hokejisti rádi, blekotala jsem do telefonu. A on mě pozval na věču.

1. Který z následujících výrazů z výchozího textu je nespisovný, a nepatří tak do hovorové češtiny?

- a) šéf
- b) věča
- c) hokejisti
- d) četovala

2. Rozhodněte o každé z následujících částí výchozího textu, zda je napsána hovorovou češtinou (ANO), či nikoli (NE):

- 2.1 co se mi stalo včera
- 2.2 ten projekt nám schválili
- 2.3 nejsem teda úplně dnešní
- 2.4 blekotala jsem do telefonu

ANO NE

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

čeština nespisovná

Co to je?

forma češtiny užívaná v běžné komunikaci na většině území státu

(zlatej, s pekařema, šrajtofle);

nářečí: jazyk regionu (jihozápadočeská nářečí);

jazyk určité profese (zednický slang: kalfas, rajblík, kleták);

jazyk zájmové skupiny (sportovní slang: halfvolej, housle, plichta, kanár);

jazyk lidí z okraje společnosti (argot: čórnout, mergele, bengla)

Co dovedu?

- rozliším spisovné a nespisovné tvary slov
- rozeznám spisovná a nespisovná slova
- nahradím nespisovné slovo slovem spisovným
- posoudím vhodnost užití nespisovného výrazu v textu
- převedu nespisovně napsaný text do spisovné češtiny

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úloze 1

Vůbec nechápu, jak sme mohli s těma Rumunama prohrát. Dyť sme byli skoro celej zápas lepší! Kdyby Jardova parádní bomba z trestňáku neskončila na tyči, bylo by to po poločase jednodušší.

1. Přepište výchozí text do spisovného jazyka:

Výchozí text k úloze 2

Prej tu pokladnu otevřeli obyčejnýma kleštěma. Buď byli hodně šikovný, nebo byla káca špatně zabezpečená. V každým případě se zloději pěkně napakovali.

2. Vypište z výchozího textu nespisovné výrazy:

3. Převed'te větu „Tendle mač se nám moc nepoved.“ do spisovného jazyka:

čeština obecná

Co to je?

- nespisovná forma češtiny;
- výrazy spisovné i hovorové češtiny + nářeční prvky (středočeské aj.)
- používá se v běžné komunikaci;
- interdialekt používaný hlavně v Čechách a na západě Moravy;
- není kodifikována;
- vývoj rychlejší než u spisovné češtiny;
- abysme, flaška, chcou, čumět, znaj ho*

Co dovedu?

- poznám projevy obecné češtiny v textu
- nahradím slovo z obecné češtiny slovem spisovným
- posoudím vhodnost užití výrazu z obecné češtiny v textu

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úlohám 1–2

Kdybysme nenašli pod mašinou tu flašku, nikoho by nenapadlo, že je závislák. V práci jede jak motorová myš, do rachoty chodí včas. Tak jsme ho začli sledovat a nestačili čučet, co v něm za směnu zmizne. Přitom pořád makal jak šroub. Pomalu nám to docvaklo. Náš nejlepší pracant je norek. Teď jen přijít na to, jak mu pomoct.

1. Nalezněte ve výchozím textu pasáže vyjadřující dobrý pracovní výkon:

2. Rozhodněte o každé z následujících částí výchozího textu, zda je napsána obecnou češtinou (ANO), či nikoli (NE):

- 2.1 do rachoty chodí včas
- 2.2 přijít na to, jak mu pomoct
- 2.3 nenašli pod mašinou tu flašku
- 2.4 jsme ho začli sledovat a nestačili čučet

ANO NE

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

čeština spisovná

Co to je?

- psaná i mluvená forma češtiny v úřední a oficiální komunikaci;
- psaní v souladu s jazykovými normami a příručkami;
- spisovná výslovnost;
- spisovná slovní zásoba;
- správné tvoření slov;
- spisovné časování, skloňování;
- správná výstavba textu (věty, souvětí)

Co dovedu?

- rozliším spisovné a nespisovné tvary slov
- rozliším spisovná a nespisovná slova
- nahradím slovo nespisovné slovem spisovným

Jak může vypadat testová úloha?

1. Rozhodněte o každém z následujících slovních spojení, zda je spisovné (ANO), či nikoli (NE):

- 1.1 totálně zpackaná kampaň
- 1.2 vypelichanej starej kocour
- 1.3 šmátnout ve tmě po vypínači
- 1.4 vohřát svačinku v mikrovlnce

ANO NE

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

Výchozí text k úloze 2

Jedenáckou pojedu dom poprvé. Konečně mi jednou neujela desítka, tak budu doma dřív, tedy jesli zase někde neprdne kolej. Věcu sice ani tak nestíhám, ale snad se ještě nezkažila gulášová polívka v lednici.

2. Přepište výchozí text do spisovné češtiny:

číslo

Co to je?

gramatická kategorie podstatných a přídavných jmen, zájmen, sloves a některých číslovek;
vyjadřuje protiklad jednotlivosti (jednotné číslo) a mnohosti (množné číslo);
u sloves úzká souvislost s osobou;
u podstatných jmen také pomnožná jména (*šachy, vrata*) a hromadná jména (*kamení, učivo*)

Co dovedu?

- rozeznám podstatná jména, přídavná jména, zájmena, slovesa, případně číslovky v jednotném a množném čísle
- určím číslo u sloves, podstatných a přídavných jmen, zájmen, případně číslovek
- utvořím příslušné tvary sloves, podstatných a přídavných jmen, zájmen, případně číslovek v jednotném i množném čísle

Jak může vypadat testová úloha?

Výchozí text k úlohám 1–3

V našich podmínkách se takové vzácné druhy rostlin vyskytují velmi zřídka. A když už se nějaká taková rarita objeví, všichni místo jejího nálezu tají, aby náhodou, a to ještě v lepším případě, vzácná rostlinka neskončila na zahrádce nějakého nenechavce. A že by se jich určitě našlo dost.

1. **Vypište z výchozího textu všechna přídavná jména v množném čísle:**
2. **Vypište z výchozího textu všechna podstatná jména v množném čísle:**
3. **Vypište z výchozího textu všechna zájmena v množném čísle:**

číslo jednotné

Co to je?

gramatická kategorie podstatných a přídavných jmen, zájmen a sloves;
u jmen vyjadřuje, že něčeho je počet 1;
u sloves vyjadřuje, že něco dělá jeden subjekt (*sedím*) nebo se jednomu subjektu něco děje (*auto se opravuje*);
označuje počitatelné předměty (*višeň*), nepočitatelné věci (*dřevo*), jevy (*rychlost*), děje (*střelba*), vlastnosti (*mládí*)

Co dovedu?

- rozeznám podstatná a přídavná jména, zájmena a slovesa v jednotném a množném čísle
- určím číslo u sloves, podstatných a přídavných jmen a zájmen
- utvořím příslušné tvary sloves, podstatných a přídavných jmen a zájmen v jednotném i množném čísle

Jak může vypadat testová úloha?

1. **Převeďte větu „Východoafričtí atletičtí vytrvalci se na olympijské hry připravovali ve vysokohorských tréninkových střediscích.“ do jednotného čísla tak, aby věta dávala smysl:**
2. **Utvořte tvar slovního spojení třešeň a broskev v 6. pádu čísla jednotného:**
3. **Ve které z následujících možností jsou uvedena jen slovesa v jednotném čísle?**
 - a) odešel by, napsal bych dopis, čmelák bzučí
 - b) rajčata dozrála, vlaky nejezdily, síť se protrhla
 - c) představení zrušeno, strach zvítězil, hosté stojí
 - d) fouká vítr, nepřesvědčili jste mne, hřebík se ohnul

číslo množné

Co to je?

gramatická kategorie podstatných a přídavných jmen, zájmen a sloves;
u jmen vyjadřuje, že něčeho je počet větší než 1;
u sloves vyjadřuje, že něco dělá více subjektů (*sedíme*) nebo se více než jednomu subjektu něco děje (*auta se opravují*);
označuje počitatelné předměty (*višně*), nepočitatelné věci (*sladkosti*) a jevy (*výdaje*);
jen množné číslo mají slova pomnožná (*plavky*)

Co dovedu?

- rozeznám podstatná a přídavná jména, zájmena a slovesa v jednotném a množném čísle
- určím číslo u sloves, podstatných a přídavných jmen a zájmen
- utvořím příslušné tvary sloves, podstatných a přídavných jmen a zájmen v jednotném i množném čísle

Jak může vypadat testová úloha?

1. **Utvořte tvar slovního spojení gazela pronásledovaná lvem v 3. pádu čísla množného:**
2. **Převeďte slovní spojení s nepolapitelným aligátorem do množného čísla:**
3. **Ve které z následujících možností jsou uvedena jen slova v množném čísle?**
 - a) tyto, ramena, naštvání
 - b) moderní, ono, krokodýli
 - c) venkovští, jeho, porážka
 - d) špagety, spravedliví, tvůj

číslovka

Co to je?

numerales;
ohledný (skloňovaný) slovní druh;
vyjadřuje počítatelné (*osm, paterý*) i nepočítatelné (*trochu, mnoho*) množství;
vyjadřuje pořadí (*třetí*), vlastnost/opakovanost/násobenost (*dvojitý*), část celku (*pětina*)

Co dovedu?

- poznám číslovku
- rozliším číslovky od jiných slovních druhů
- určím pád, číslo a rod číslovek

Jak může vypadat testová úloha?

1. Ve které z následujících vět není číslovka?

- Pro oba páry se stalo mistrovství světa vrcholem kariéry.
- Minimální počet produktů se v nabídkách objevoval často.
- Dnešní soupeři se v minulosti střetli ve finále už několikrát.
- Více než padesát dotázaných odpovědělo na otázku kladně.

Výchozí text k úloze 2

V dnešním mužském krasobruslení jsou čtverné skoky samozřejmostí. Mnoha sportovcům trvá několik let, než se jim podaří tento obtížný prvek nacvičit tak, aby ho mohli předvést třeba třikrát během jedné jízdy.

2. Vypište z výchozího textu všechny číslovky:

číslovka – druhy

Co to je?

- základní: vyjadřují počet, pojmenovávají čísla (*málo, pětina, sedm, třicet osm*);
- řadové: vyjadřují pořadí (*třetí, poprvé*);
- druhé: vyjadřují počet druhů (*trojí dveře*);
- násobné: vyjadřují násobenost/opakovanost/vlastnost (*dvakrát, několikrát, dvojitý*)

Co dovedu?

- určím druh číslovky
- přiřadím číslovku k jejímu druhu
- rozeznám jednotlivé druhy číslovky

Jak může vypadat testová úloha?

1. Přiřaďte věty podle zastoupených číslovek k příslušnému druhu číslovky:

1. V podobné situaci už jsme přece byli mockrát.
2. Hosté spadli na patnácté místo v ligové tabulce.
3. Do hlavního závodu postoupili čtyři naši skokani.

- a) číslovka řadová
- b) číslovka druhová
- c) číslovka základní
- d) číslovka násobná

Výchozí text k úloze 2

Větší část uchazečů o pořádání olympijských her nesplnila ani na druhý pokus základní kritérium, kterým je podpora ze strany státu. Ze hry je tak i dvojnásobný pořadatel olympijského zápolení z let 1932 a 1984.

2. Vypište z výchozího textu všechny základní číslovky:

dobrodružná literatura

Co to je?

čtenářsky nenáročný zábavný literární žánr;
kladný hrdina v nebezpečných situacích;
charakteristické vlastnosti kladných hrdinů: mravnost, fyzická zdatnost, intelekt;
nevšední, často exotické prostředí;
indiánky, westerny, kovbojky, námořní romány...;
původně i detektivky, sci-fi, fantasy (dnes chápáno spíše jako samostatné žánry)

Co dovedu?

- rozeznám dobrodružnou literaturu od jiných žánrů
- poznám charakteristické rysy dobrodružné literatury v textu
- porozumím textu dobrodružné literatury

Jak může vypadat testová úloha?

1. Která z následujících možností je ukázkou dobrodružné literatury?

- A tak na prašném hřišti Záboje, kde se toho odpoledne nic nehrálo, sešla se parta opravdu úctyhodná, nejméně deset diváků a časoměřičů, kromě přihlášených čtyř běžců Bílka, Klapetka, Vintery a Rejska. Pustota hřiště vynikala tím více, že někde mezi půlkou a velkým čtvercem se motaly dvě uprášené postavy, které cvičily s hadrákem patičky.
- Poslušně hlásím, že to mohu vysvětlit náramně jednoduchým způsobem. U nás v ulici je uhlíř, ten měl úplně nevinnýho dvouletýho chlapečka a ten jednou se dostal pěšky z Vinohrad až do Libně, kde ho strážník našel sedět na chodníku. Tak toho chlapečka odvedl na komisařství a zavřeli je tam, to dvouletý dítě.
- Maráthové se bili statečně. Ráo, který se objevil v průlomu v domnění, že svou přítomností podlomí bojovnost obránců Bhagavápuru, byl zasažen kulí a padl. Poručík Finneyho, který vedl anglickou pěchotu v útoku na průlom, zajali.
Bitva trvala již více než dvě hodiny, a Angličané měli ještě stále dost sil, aby útočili...